

БІБЛІОГРАФІЯ ЩОДО ФАУНИ КАЖАНІВ УКРАЇНИ

Ігор Загороднюк

Інститут зоології ім. Івана Шмальгаузена НАН України (Київ),

Zagorodniuk I. Bibliography on bat fauna of Ukraine. The publication, which was printed in after war years in scientific articles collection and scientific periodical press. All bibliography is placed in a few parts in alphabetical order and is divided into several sections, in particular "Monographical reports and reviews", "Regional review", "Special publications", "issues on theriological fauna of Ukraine, which covers bats", "Publications on bat fauna of neighbours also were assumed as a base.

Знання наукової літератури є основою розуміння проблем дослідження кожної групи тварин. Будь-які нові дослідження базуються на відомих попередніх доробках і є їх логічним продовженням. Саме тому бібліографічні огляди стають корисним джерелом для розпочатку нових та продовження раніше розпочатих досліджень. Цей огляд має на меті узагальнити доступну автору бібліографію у царині фауністики кажанів, складовими якої є такі напрямки досліджень, як таксономія, біогеографія, поширення та охорона кажанів.

За основу взято бібліографічні огляди, представлені у нашому зведенні щодо теріофауни Східних Карпат (Загороднюк та ін., 1997), бібліографічного огляду "Теріологія на сторінках журналу "Вестник зоології" (Загороднюк, 1997–98)¹, огляду видового складу ссавців України у "Ключах до визначення вищих таксонів ссавців" (Загороднюк, 1998), інших публікацій автора, а також впорядкованих списків до статей у цій збірці.

¹ Поширюється електронна версія, що складається з двох частин: "Публікації зеленого періоду (1986–1995)" та "Публікації блакитного періоду (1996–1998)" § покажчиком авторів.

Вся бібліографія розміщена за абеткою і згрупована у кілька розділів, зокрема "Монографічні зведення та огляди", "Регіональні огляди", "Спеціальні публікації", "статті щодо теріофауни України, які охоплюють кажанів", "Публікації щодо хіроптерофауни суміжних регіонів", тощо. В основі бібліографії – видання, що надруковані у повоєнні роки у збірках наукових праць та у науковій періодиці. Публікації тез доповідей та публікації щодо фауни суміжних країн майже не враховували.

Монографічні зведення та огляди

Наводиться перелік праць, які стосуються хіроптерофауни України і являють собою певні узагальнення як щодо фауни кажанів загалом, так і фауністичних угруповань певних регіонів, а також підсумки окремих напрямків досліджень. Самі ці роботи, в свою чергу, є оглядами і вміщують досить багату бібліографію з відповідної теми. Основним з них є зведення Б. Попова 1940 р., доповнене та доопрацьоване В. Абеленцевим² і опубліковане у першому випуску першого тому серії "Фауна України" разом зі зведеннями "Загальна характеристика ссавців" та "Комахоїдні".

Абеленцев В. І., Попов Б. М. Ряд рукокрилі або кажани – Chiroptera / Фауна України – Київ: Вид-во АН УРСР, 1956. – том 1: Ссавці, вип. 1. – С. 229–446.

Абеленцев В. И., Колошев И. И., Крочко Ю. И., Татаринов К. А. Итоги кольцевания рукокрылых в Украинской ССР за 1939–1967 гг. Сообщ 1 // Вестн. зоологии – 1968, N 6. – С. 59–64. Сообщ 2 // Вестн. зоологии – 1969. – N 2. – С. 20–24. Сообщ 3 // Вестн. зоологии – 1970. – N 1. – С. 61–65.

Браунер А. Летучие мыши Крыма // Зап. Крымск о-ва естествоисп и любит природы – 1911. – N 1. – С. 1–13.

Загороднюк І., Ткач В. Сучасний стан фауни та історичні зміни чисельності кажанів (Chiroptera) на території України // Доповіді НАН України – 1996. – N 5. – С. 136–142.

Ковтун М. Ф. Аппарат локомоции рукокрылых – Киев: Наук думка 1978. – 230 с.

Ковтун М. Ф. Строение и эволюция органов локомоции рукокрылых – Киев: Наук думка 1984. – 304 с.

Ковтун М. Ф., Лихотон Р. И. Эмбрионально-развитие черепа и вопросы эволюции рукокрылых – Киев: Наук думка 1994. – 304 с.

Константинов А. И., Вишнев Ф. Н., Дулицкий А. И. Современное состояние фауны рукокрылых Крыма // Зоол. журн. – 1976. – 55, вып. 6. – С. 885–893.

² Відомий дослідник теріофауни України Б. Попов загинув у 1942 р. під Києвом. Часто згадуване у хіроптерологічній літературі його зведення 1940 року, очевидно є рукописом цитованого тут видання.

- Крыжановский В. И. Отряд рукокрылые – Chiroptera // Редкие и исчезающие растения и животные Украины. – Київ: Наук думка 1988. –С. 206–217.
- Крочко Ю. І. Кажани України та деякі аспекти їх охорони // Науковий вісник УжДУ. Сер. біол. – Ужгород, 1995. – вип. 2. – С. 96–98.
- Кузякин А. П. Летучие мыши. – Москва: Советская наука, 1950. – 444с.
- Кузякин А. П. Отряд рукокрылые Ordo Chiroptera // Бобринский Н. А., Кузнецов Б. А., Кузякин А. П. Определитель млекопитающих СССР. – Москва: Просвещение, 1965. – С. 79–116 (+ карты у додатку С. 15–27).
- Павлинов И. Я. Отряд Chiroptera Blumenbach, 1779 – Рукокрылые // Павлинов И. Я., Росолимо О. Л. Систематика млекопитающих СССР. – Москва: Изд-во Моск. ун-та, 1987. – С. 33–48. – (Сб. Тр. Зоомуз МГУ, Т. 25).
- Покинъ-Черета В. Ф. Польовий визначник кажанів України – Рахів: вид-во Карпатськ зап-ка, 1997. – 22с.
- Соколов В. Е. Отр. Рукокрылых/ Систематика млекопитающих – Москва: Высш. шк., 1977.
- Стрелков П. П. Отряд Chiroptera – Рукокрылые/ Громов И. М., Гуреев А. А., Новиков Г. А. и др. Млекопитающие фауны СССР. – М.; Л.: Изд-во АН СССР, 1963. – Часть 1. – С. 122–218.
- Стрелков П. П. Редкие виды летучих мышей фауны СССР и их охрана // Редкие млекопитающие фауны СССР. – Москва: Наука, 1976. – С. 50–66.
- Татаринов К. А. Звірі західних областей України. Екологія значення охорона – Київ: вид-во АН УРСР, 1956. – 188с.
- Червона книга Української РСР. – Київ: Наук думка 1980. – 504с.
- Червона книга України. Тваринний світ. – Київ: Вид-во «Укр. енцикл». – 1994. – 464с.
- Horacek I. K formovani stredoevropske netoprygi fauny // Netopiere. – Bystrica: Skup. Ochr. Netoperov, 1995. – 1. – P. 93–98.
- Woloszyn B. W. Jaki to nietoper? Polowy klucz do oznaczania nietoperzy krajowych. – Krakow: Krakowsk. Wydawn. Zool., 1991. – 55 p.
- Schober W., Grimmerger E. Die Fledermause Europas. – Stuttgart: Kosmos, 1987. – P. 1–222.
- Zagorodnyuk I. Bats in the Lviv Natural History Museum: description and comparative analysis of the collection // Наук зап. Львів. природознавч. муз. НАН України – 1998. – 011 14. – (in press).
- Zagorodnyuk I. V. Taxonomy, biogeography and abundance of the Horseshoe bats (Rhinolophidae, Mammalia) from the Eastern Europe // Acta zool. cracow. – 1998b, 41. – (in press).

Спеціальні статті

- Абеленцев В. И. О летучих мышах Закарпатской и других западных областей УССР // Наук зап. Київськ держ. ун-ту. – 1950. – 9, вип. 6. – С. 59–74. – (Тр. зоол. музею, том 2).
- Бескаравайный М. М. Современное состояние фауны рукокрылых Карадага (Крым) // Рукокрылые (морфология, экология, экология, паразиты, охрана). – Киев: Наук думка 1988. – С. 113–116.
- Браунеръ А. О летучих мышах Бессарабии Подолія // Тр. Бессарабск. О-ва Естествоиспыт. – Кишинев 1911. – 2, вып. 1. – С. 1–2.
- Варгович Р. Знахідка *Myotis bechsteini* (Mammalia: Chiroptera) в Українських Карпатах // Вестн. сїєїїїїїї. – 1997. – 31, N 1-2. – С. 68.
- Великанов В. Замітка про кажанів Ніженської округи // Укр. мисливець та рибалка – 1930. – № 11–12. – С. 27–29.
- Волянский Ю. Е. Зимовка рукокрылых в окрестностях Одессы // Вестн. зоологии – 1967. – 1, № 1. – С. 77–78.
- Голуб В. М. Зимовка европейской широкоушки (*Barbastella barbastellus* Schreber) в заповеднике «Холодный яр» // Вестн. зоологии – 1996. – 30, N 1-2. – С. 72.
- Дулицкий А. И. Численности проблемы охраны рукокрылых в Крыму // Мат-лы 1-го всесоюз. совещ. по рукокрылым (Chiroptera). – Ленинград: ЗИН АН СССР, 1974. – С. 63–67.

- Дулицкий А. И., Стенько Р. П., Карпенко О. В. Об охране летучих мышей в Крыму // Вестн. зоологии – 1986. – 20, N 1. – С. 54–55.
- Zagorodnyuk I. V. Horseshoe Bats (Rhinolophidae) in Ukraine: preliminary results of first special study // Proceed. First Intern. Conf. on the Carpathian bats. – Krakow, 1997. – (in press).
- Zagorodnyuk I. V. Whiskered bats (*Myotis ex gr. mystacinus*) in Ukraine // Bats of the Carpathian region: Proc. 2nd Intern. Conf. – 1998. – (in press).
- Зубко Я. П. Нарис фауни Chiroptera південного сходу Одеської області // Збірн. праць Зоол. муз. (Ін-т зоол. та біол. АН УРСР). – 1937. – 20. – С. 121–128.
- Колушев И. И. Материалы по летучим мышам Закарпаття // Научные записки УжГУ. Сер. биол. – 1958. – том 32.
- Кондратенко О. В. Про знахідки середземноморського нетопира (*Pipistrellus kuhli*) на Луганщині // Вестн. зоологии – 1998. – у друці.
- Козлов В. И. Материалы к изучению биологии летучих мышей горного Крыма // Охрана природы – Москва 1949. – Вып. 8. – С. 122–137.
- Крочко Ю. І. Деякі дані про зимівлю кажанів // Охорона природи – Ужгород Карпати 1964. – С. 195–201.
- Крочко Ю. И. Материалы по питанию большой ночницы в Закарпатской области // Тез. докл. и сообщ. к 18 науч. конф. Ужгородск. гос. ун-та (Сер. биол.). – Ужгород 1964. – С. 5–7.
- Крочко Ю. И. К вопросу соотношения полов у некоторых видов рукокрылых Закарпаття // Флора и фауна Укр. Карпат (Тези доп. міжвуз. ювіл. конф. Ужгородск. ун-та). – Ужгород 1965. – С. 88–90.
- Крочко Ю. І. Матеріали про зимівлю великого підковоносана території Закарпатської області // Тези доп. та повідомлення до XIX наук. конф. Ужгородск. ун-та (Сер. біол.). – Ужгород 1965. – С. 72–74.
- Крочко Ю. И. О размножении большой ночницы // Вопр. охр. природы Карпат – Ужгород 1969.
- Крочко Ю. І. Про чисельність, користь і охорону кажанів // Про охорону природи Карпат – Ужгород Карпати 1973. – С. 169–172.
- Крочко Ю. И. О находке ночницы длинноухой (*Myotis bechsteini* Kuhl, 1818) в Закарпатской области // Вестн. зоологии – 1975. – 9, № 6. – С. 81–82.
- Крочко Ю. И. О некоторых видах рукокрылых Советских Карпат // Биол. аспекты охраны редких видов животных – Москва 1981. – С. 23–28.
- Крочко Ю. И. Сезонные ритмы рукокрылых Карпатского заповедника // Сезон. ритмика природы горн. областей (Тез. докл. I Всесоюз. совещ. по горной экологии). – Л., 1982. – С. 172–173.
- Крочко Ю. И. Рукокрылые лесных экосистем Украинских Карпат // Охрана лесных экосистем (Тез. докл. респуб. науч.-технич. конф.). – Львов, 1986. – С. 177–179.
- Крочко Ю. И. Рукокрылые Карпатского заповедника и актуальные проблемы их сохранения // Пробл. изучения и охр. заповедн. экосистем (Тез. докл. науч.-практ. конф. посвящ. 20-летию Карпатского зап-ка). – Рахов, 1988. – С. 110–112.
- Крочко Ю. И. Биология длинноухой ночницы (*Myotis bechsteini*) на западе УССР // Рукокрылые Мат-лы V Всес. совещ. по рукокрылым – Пенза: Пензенск. пед. ин-т, 1990. – С. 80–82.
- Крочко Ю. І. Екологічні аспекти зимньої спячки рукокрылих Українських Карпат // Фауна Східних Карпат: сучасний стан і охорона (Мат-ли міжнар. конф.). – Ужгород 1993. – С. 81–83.
- Крочко Ю. І. Біологія кожанака північногого Україниських Карпатах // Тез. допов. 47-ї наук. конф. УжДУ. Сер. біол. – Ужгород 1993. – С. 17.
- Крочко Ю. І. Кажани України // Тез. допов. 48-ї наук. конф. УжДУ. Сер. біол. – Ужгород 1994. – С. 27–28.
- Крочко Ю. І. Кажани України та деякі аспекти їх охорони // Науковий вісник УжДУ. Сер. біол. – Ужгород, 1995. – вип. 2. – С. 96–98.

- Labocha M., Pokynchereda V., Postawa T., Zagorodniuk I.* Results of summer investigations of bats in the Carpathian reserve // Bats of Carpathian region (Proc. Intern. Conf.). – Cracow, 1998 – (in press).
- Лихотон Р. И., Сологор Е. А.* Новые находки рукокрылых занесенных в Красную книгу УССР // Вестн. зоологии – 1991. – **25**, № 1. – С. 87.
- Петрусенко А. А., Сологор Е. А.* К определению роли рукокрылых в экосистемах Среднего Приднепровья // Вестн. зоологии – 1981. – **15**, № 6. – С. 44–47.
- Покинчереда В. Ф.* К охране убежища длиннокрыла обыкновенного // Научн. достиж и разработки молод. ученых – народному хоз-ву: Тез. докл. V научн. конф. молод. учен. и спец. – Ужгород 1990. – С. 172.
- Покинчереда В. Ф.* Новые находки длиннокрыла обыкновенного в Восточных Карпатах // Вестн. зоологии. – 1991. – **25**, N 3. – С. 59.
- Покинчереда В. Ф.* Рідкісні види рукокрилих Карпатського біосферного заповідника // Екол. основи оптимізації режиму охорони і викор. прир.-запов. фонду (Тез. доп. міжнар. наук-практ. конф. присвяч. 25-річчю Карпатськ. біосферн. зап.-ка). – Рахів, 1993. – С. 198–199.
- Покинчереда В. Ф.* Зимівля рукокрилих на території Кузійського масиву Карпатського біосферного заповідника // Наук. зап. держ. природозн. муз. НАН України – Львів, 1997. – т. **13**. – С. 124.
- Покинчереда В.* Кажани Карпатського заповідника // Біорізноманіття Карпатського біосферного заповідника – Київ: Інтеркоцентр 1997. – С. 271–272.
- Покинчереда В. Ф.* Зимове населення кажанів підземних порожнин на території Карпатського біосферного заповідника // Міжнар. аспекти вивч. та охор. біорізноманіття Карпат. Мат.-ли. міжнар. наук-практ. конф. присв. 550-річчю м. Рахова – Рахів, 1997. – С. 148–153.
- Pokynchereda V.* The bats of the Carpathian biosphere reserve // Bats of Carpathian region (Proc. Intern. Conf.). – Krakow, 1998 (in press).
- Покинчереда В., Журавель І., Постава Т., Лабоха М.* Нові знахідки кажанів занесених до «Червоної книги України» // Вестн. зоологии – 1996. – **30**, N 6. – С. 69.
- Покинчереда В., Загороднюк І., Постава Т., Лабоха М., Таран В.* Нічниця довгоуха (*Myotis bechsteini*) та кажан північний (*Eptesicus nilssonii*) в Українських Карпатах // Вестн. зоологии – 1998, ¹6. – (in press).
- Покинчереда В. Ф., Покинчереда В. В.* Видовий склад та чисельність рукокрилих на зимівлі окремих підземних порожнин Карпатського біосферного заповідника // Міжнародні аспекти вивчення та охорони біорізноманіття Карпат. Мат.-ли. міжнародної наук-практ. конф. присвяч. 550-річчю м. Рахова, 25–27 вересня 1997 р. – Рахів, 1997. – С. 154–157.
- Полушина Н. А.* О картах распространения рукокрылых на западе Украины // Биол. аспекты охраны редких животных – Москва 1981.
- Полушина Н. А., Боровець Е. Я.* О зимовке рукокрылых в Страдчанской пещере // Изученность териофауны Украины: ее рац. использовании и охрана сб. научн. тр. – Киев: Наук. думка 1988. – С. 46–48.
- Полушина Н. А., Боровець Е. Я.* Рукокрылые Летучие мыши. Методические рекомендации по охране редких видов животных – Львов Львовск. совет УООР, 1986. – 9с.
- Попов Б.М.* О сезонных миграциях летучих мышей // Природа – Москва 1941. – № 2. – С. 87–90.
- Рупрехт А. Л.* Сведения о находках серого ушана (*Plecotus austriacus*) в Закарпатской области Украины // Вестн. зоологии – 1998. – **32**, № 4. – С. 104–105.
- Ружиленко Н. С., Цвельх А. Н.* Находки редких видов рукокрылых в Каневском заповеднике // Вестн. зоологии – 1992. – **26**, № 1. – С. 57.
- Сологор Е. А.* Рукокрылые Среднего Приднепровья и их охрана // Биол. аспекты охраны редк. животных – Москва 1981. – С. 106–107.
- Стрелков П. П.* Материалы по зимовкам летучих мышей в Европейской части СССР // Тр. зоол. ин-та АН СССР. – Л., 1958. – Т. **25**. – С. 255–303.
- Strelkov P. P.* Migratory and stationary bats (Chiroptera) of the European part of the Soviet Union // Acta Zool. Cracow. – 1969. – **14** (16). – P. 393–439.
- Стрелков П. П.* Остроухие ночницы: распространение, географическая изменчивость, отличия от больших ночниц // Acta theriol. – 1972. – vol. **17**, Fasc. 28. – P. 355–379.
- Стрелков П. П.* Усатая ночница (*Myotis mystacinus*) и ночница Брандта (*Myotis brandti*) в СССР и взаимоотношения этих видов. Сообщ. 2 // Зоол. журн. – 1983. – **62**, вып. 2. – С. 259–270.
- Стрелков П. П.* Бурый (*Plecotus auritus*) и серый (*Plecotus austriacus*) ушаны (Chiroptera, Vespertilionidae) в СССР. Сообщение 1 // Зоол. журн. – 1988. – **67**, Вып. 1. – С. 90–101. + [Сообщение 2 // там само: Вып. 2. – С. 287–292].
- Стрелков П. П., Бунтова Е. Г.* Усатая ночница (*Myotis mystacinus*) и ночница Брандта (*Myotis brandti*) в СССР и взаимоотношения этих видов. Сообщение 1 // Зоол. журн. – 1982. – **61**, вып. 8. – С. 1227–1241.
- Татаринев К. А.* Знахідка довгоухої нічниці (*Myotis bechsteini*) на Львівщині // Наук. зап. Львівськ. прир. музею АН УРСР. – 1951. – том 1. – С. 198.
- Татаринев К. А.* Новые находки в СССР длинноухой ночницы (*Myotis bechsteini* Kuhl, 1818) // Зоол. журн. – 1953. – **32**, № 6.
- Татаринев К. А.* Дополнительные сведения о рукокрылых Украины // Вестн. зоологии – 1967. – **1**, № 6. – С. 68–72.
- Татаринев К. А.* Распространение малого подковоноса (*Rhinolophus hipposideros* Bechstein) на западе УССР // Вестн. зоологии – 1972. – **6**, № 5. – С. 82–84.
- Татаринев К. А.* Рукокрылые Подолии и Прикарпатья. Показатели их численности и пути охраны // Мат.-лы 1 вес. совещ. по рукокр. (Chiroptera). – Ленинград ЗИН АН СССР, 1974. – С. 58–60.
- Татаринев К. А.* Рукокрылые Запада УССР, их охрана и причины изменения численности популяции // Биол. аспекты охр. редких видов. – Москва 1981. – С. 109–110.
- Татаринев К. А.* Новое местонахождение рукокрылых в верховьях реки Прут (*) // Рукокрылые (морфология, экология, эволюция, паразиты, охрана). – Киев: Наук. думка 1988. – С. 96–99.
- Татаринев К. А., Крочко Ю. И.* Пути формирования фауны рукокрылых Украинских Карпат // Изученность териофауны Украины: ее рациональное использование и охрана – Киев: Наук. думка 1988. – С. 34–46.
- Ткач В. В.* Новые находки рукокрылых занесенных в Красную книгу УССР // Вестн. зоологии – 1987. – **20**, № 5. – С. 86.
- Ткач В. В., Лихотон Р. И., Сологор Е. А.* Современное состояние изученности рукокрылых Вольнской обл. Украины // Вестн. зоологии – 1995. – **29**, № 2-3. – С. 44–49.
- , ●● ●●●●●● ●●●●●●●● ●●● ●●●●●●
- Абеленцев В. И.* Полезные звери Черноморского заповедника и их охрана // Тез. докл. научн. конф. посвящ. 40-летию Черноморск. зап.-ка АН УССР. – Киев, 1967. – С. 1–6.
- Берестенников Д. С.* Млекопитающие Черноморского заповедника // Вестн. зоологии – 1977. – том **11**, № 2. – С. 12–17.
- Довганич Я. Е.* Млекопитающие // Фауна Карпатского заповедника (серия Флора и фауна зап.-ков СССР). – Москва 1988. – С. 36–43.
- Дулицкий А. И., Товпицеу Н. Н.* Аннотированный список млекопитающих Крыма // Памяти профессора Александра Александровича Браунера (1857–1941). – Одесса: Музейный фонд им. А. А. Браунера Астропринт, 1997. – С. 92–100.
- Загороднюк І.* Концепція “гарячих територій” і збереження біорозмаїття // Конвенція про біологічне розмаїття: громадська обізнаність і участь / Відп. ред. Т. В. Гардашук – Київ: Тов-во “Зелена Україна”; Стило, 1997. – С. 59–68.
- Загороднюк І. В.* Вищі таксономічні савці в сучасній фауні України: склад номенклатурата видове багатство // Допов. НАН України – 1998. – N 4. – С. 180–186.

- Загороднюк І. В.* Ключі до визначення вищих таксонів ссавців України і суміжних країн та принципії побудови // *Вестн. зоології* – 1998. – **32**, № 1-2. – С. 126–150.
- Загороднюк І. В.* Полігипнівиди: концепція та представленість у теріофауні Східної Європи // *Доп. НАН України* – 1998в. – № 7. – С. 171–178.
- Загороднюк І.* Таксономічна структура теріофауни степової зони України // *Актуальні питання збереження та відновлення степових екосистем* Мат-ли міжнар наук конф – Асканія-Нова, 1998г. – С. 274–277.
- Zagorodniuk I., Godovanets B., Pokynchereda V., Kyseliuk A.* Taxonomic diversity of birds and mammals in the Carpathian Biosphere Reserve: a comparison of previous and new data // *Methods of monitoring of nature in the Carpathian national parks and protected areas: Proceed. Intern Conf. "ACANAP-1995"*. – Rakhiv: Carpathian biosphere reserve, 1995. – P. 119–130.
- Загороднюк І., Покин'череда В., Киселюк О.* Рідкісні види ссавців Карпатського заповідника // *Бюро зноманіття Карпатського біосферного заповідника* – Київ: Інтеркоцентр 1997. – С. 293–298.
- Загороднюк І., Покин'череда В., Киселюк О., Довганич Я.* Теріофауна Карпатського біосферного заповідника – Київ: Ін-т зоол. НАНУ, 1997. – 60с. (Додаток 5 до "Вестн. зоології").
- Загороднюк І. В., Хоменко В. Н.* Фауна України у «Червоній книзі Української РСР» (1980). Біогеографічний аналіз // *Ойкумена* (Укр. екол. вісник). – 1995. – № 1-2. – С. 95–99.
- Зубко Я. П.* Фауна ссавців Нижнього Дніпра // *Наук зап. Харк. держ. пед. ін-ту.* – Харків: вид-во ХДІІІ, 1940. – том 4. – С. 49–87.
- Киселюк А. И., Ткач В. В.* Находки млекопитающих занесенных в Красную книгу УССР, в Карпатском государственном природном национальном парке // *Вестн. зоологии* – 1987. – № 1. – С. 83.
- Кныш Н. П.* Методические указания к изучению фауны позвоночных животных Сумской области – Суми, 1990. – 47с.
- Козлова А. З., Сологор Е. А.* Зоогеографический анализ насекомыхных рукокрылых Среднего Приднепровья // *Тез. докл. УІ Всес. зоогеогр. конф.* – Кишинев Штиинца – 1975. – С. 115.
- Крочко Ю. І.* Фауна хребетних тварин деяких печер та підземель Закарпатської області // *Про охорону природи Карпат* – Ужгород Карпати, 1973. – С. 172–175.
- Крочко Ю. І., Корчинський О. В., Варгович Р. С.* Антропогенні фактори збереження хребетних тварин карстових печер Закарпаття // *Фауна Східних Карпат: сучасний стан і охорона* (Мат-ли міжнар. конф.). – Ужгород 1993. – С. 84–85.
- Мерзлікі І. Р.* Теріофауна Вакалівського біостационару та його околиць // *Вакалівщина: До 30-річчя біостационару Сумського педінституту* Зб. наук праць – Суми, 1998. – С. 135–148.
- Панченко С. Г.* Список позвоночных Ворошиловградской области (метод для зоол. пединст.). – Ворошиловград 1973. – С. 1–27.
- Полушина Н. А.* Теріокомплекс висотних поясів Українських Карпат // *Екологія.. млек-г. горних областей* – Свердловськ 1977. – С. 48–50.
- Ружіленко Н. С.* Червонокнижні та регіональні рідкісні види ссавців Канівського природного заповідника // *Роль охоронюваних природних територій у збереженні біорізноманіття* Мат-ли конф, присвяч. 75-річчю Канів. зап-ка (м. Канів, 6–8 вересня 1998 р.). – Канів, 1998. – С. 229–230.
- Селюнина З. В.* Млекопитающие // *Позвоночные животные Черноморского биосферного заповедника* (аннотированный список видов). – Киев: Инст. зоол. НАН Украины, 1996. – С. 39–43. – (Прил. № 1 к журн. "Вестн. зоологии").
- Татаринов К. А.* Відомості про фауну Волинського Полісся // *Наук зап. Кременецьк. пед. ін-ту.* – Тернопіль, 1960. – том 5. – С. 157–183.
- Татаринов К. А.* Нарис фауни ссавців деревних насаджень району міста Львова // *Наук зап. природнич. музею ін-ту агробіол. АН УРСР.* – 1952. – том 2.
- Татаринов К. А.* Фауна и хозяйственное значение насекомыхных рукокрылых Советских Карпат и Прикарпатья // *Тез. докл. I межобластной конф. Черновицкого ун-та.* – 1952. – С. 34–42.
- Татаринов К. А.* Материалы к экологии некоторых западноевропейских млекопитающих распространенных на Украине // *Науч. зап. Ужгород. ун-та.* – 1956. – **21**. – С. 67–80.
- Татаринов К. А.* Пещеры Подолии, их фауна и охрана // *Охрана природы и заповедн. дело в СССР* – Москва: Изд-во АН СССР. – 1962. – вып. 7. – С. 88–101.
- Татаринов К. А.* Плейстоценовые млекопитающие из Нежнекривчанской пещеры (Подолия) // *Палеонтол. сборн.* – Львов, 1966. – № 2. – С. 30–37.
- Татаринов К. А.* Тваринний світ // *Карпатський заповідник* – Ужгород Карпати, 1982. – С. 66–94.
- Tkach V. V., Sharpilo L. D.* Nematodes of the genus *Molinostrongylus* (Nematoda, Molineidae) from Ukrainian bats. – *Vestnik zoologii.* – 1988. – № 4. – P. 3–8 (in Russian).
- Храчевич В.* Нарис фауни Поділля. Ч. 1. Ссавці та птахи // *Вінницька Філія Всенар. бібл. України при Всеукр. АН.* – Вінниця, 1925. – 129с. – (Кабинет виучування Поділля. Вип. 7).
- Чижмарь Ю. Ю., Довганич Я. Е.* Карстовые объекты Карпатского заповедника // *Пробл. изучения охраны заповедн. экосистем* (Тез. докл. научн.-практ. конф., посвящ. 20-летию Карпатского зап-ка). – Рахов, 1988. – С. 137–139.
- Шарлеман Э. В.* Млекопитающие окрестностей Киева // *Артоболовский В. М.* (ред.) Мат-лы к познанию фауны юго-западной России. – Киев: Орнитол. о-во им. К. Ф. Кесслера, 1915. – 1. – С. 26–92.
- Шарлемань М.* Матеріали до фауни звірів та птахів Чернігівської області. – Київ, Вид-во Укр. Акад. наук, 1936. – С. 1–117.

Рукописи (дисертації та препринти)

- Абеленцев В. И.* Фауна экология и хозяйственное значение рукокрылых Закарпатской области: Автореф. дис. ... канд. биол. наук – Киев, 1949.
- Дзеверін І. І.* Краніометрична мінливість і еволюційні чиниці (Chiroptera, Vespertilionidae; Myotis) Палеарктики: Автореф. дис. ... канд. биол. наук – Київ: Ін-т зоол. НАНУ, 1995. – 24с.
- Дулицкий А. И.* Млекопитающие Крыма, их практическое значение и охрана: Автореф. дис. ... канд. биол. наук – Евпатория, 1981. – 24с.
- Жукова Н. Ф.* Функциональная морфология эволюция пищеварительной системы рукокрылых: Автореф. дис. ... канд. биол. наук – Киев, 1993. – С. 1–26.
- Ковалева И. М.* Морфо-экологические особенности строения грудной клетки рукокрылых (Mammalia, Chiroptera): Автореф. дис. ... канд. биол. наук – Киев, 1988. – С. 1–26.
- Ковтун М. Ф.* Сравнительная морфология и эволюция органов локомоции рукокрылых: Дис. ... докт. биол. наук – Киев, 1980. – 382с.
- Крочко Ю. И.* Морфологические и эколого-физиологические особенности популяций большой ночницы и обыкновенного длиннокрыла Закарпатской области: Дис. ... канд. биол. наук – Киев, 1970. – 178с.
- Крочко Ю. И.* Рукокрылые Украинских Карпат: Автореф. дис. ... докт. биол. наук – Киев: Ин-т зоол. НАНУ, 1992. – 34с.
- Крочко Ю. И.* Рукокрылые Украинских Карпат: Дис. ... докт. биол. наук – Киев, 1992. – 420с.
- Курсков А. Н.* Рукокрылые (Chiroptera, Vespertilionidae) Белорусской ССР: Автореф. дис. ... канд. биол. наук – Минск, 1967. – 20с.
- Леденьков С. Ю.* Развитие и рост скелета конечностей рыжей вечерницы (*N. noctula*) в пренатальном онтогенезе: Автореф. дис. ... канд. биол. наук – Киев, 1990. – С. 1–26.
- Лихотоп Р. И.* Эмбриональное развитие черепарыжей вечерницы (*N. noctula*): Дис. ... канд. биол. наук – Киев, 1989. – Т. 1, 2. – 367с.
- Лихотоп Р. И., Ткач В. В., Барвинский Н. И.* Рукокрылые г. Киева и Киевской области // Мат-лы по экол. и фаунистике некот. представителей рукокрылых – Киев, 1990. – С. 10–27. – (Препринт/ АН УССР; Ин-т зоол.: N 90.4).

- Михалевич О. А., Писарева Л. М., Розора Ж. В. Каталог коллекций зоомузея Киевского госуниверситета Вып. 1. Млекопитающие – Киев, 1994. – 31 с. – (Ин-т зоол. АН Укр. Препринт).
- Омельковець Я. А. Сравнительный анализ центральных отделов центральных анализаторов насекомоядных и рукокрылых Автореф дис. ... канд биол наук – Киев, 1993. – С. 1–26.
- Татаринев К.А. Звери западных областей УССР: Автореф дис. ... канд биол наук – Львов, 1953. – 16 с.
- Татаринев К. А. Фауна неогеновых антропогенных позвоночных Подолья и Прикарпатье ее истории и современное состояние Автореф дис. ... канд биол наук – Киев, 1970. – С. 1–56.
- Сологор Е. А. Эколого-физиологические особенности рукокрылых Среднего Приднепровья Автореф дис. ... канд биол наук – Киев, 1973. – С. 1–26.
- Турянин И. И. Млекопитающие Советских Карпат, их хозяйственное и зоопаразитологическое значение // Дис. ... докт. биол наук – Ужгород 1971.

Публікації щодо хіроптерофауни суміжних регіонів

- Аверин Ю. В., Лозан М. Н. Материалы о распространении биологии некоторых новых и малоизвестных для Молдавии видов зверей // Изв. Молд. Фил. АН СССР. – Кишинев 1961. – № 3 (81). – С. 3–12.
- Аверин Ю. В., Лозан М. Н. Рукокрылые Молдавии // Вопр. экол. и практ. знач. птиц и млек-х Молдавии – Кишинев 1965. – С. 25–32.
- Андреев С. П., Васильев А. Г. Летучие мыши (Chiroptera, Mammalia) комплекса искусственных подземелий с. Бычок // Памяти проф. А. А. Браунера (1857–1941). – Ізв. АН Укр. Препринт 1997. – С. 100–103.
- Borissenko A. V., Kruskop S. V. Notes on bat hibernation sites from Central Russia // Вестн. зоологии – 1996. – 30, N 6. – С. 52.
- Васильев А. Г. Первая находка колонии большого подковоноса *Rhinolophus ferrumequinum* в Молдове // Вестн. зоологии – 1997. – 31, N 4. – С. 28.
- Васильев А. Г., Андреев С. П. О находках альбиноса и меланистов в популяции позднего кожана (*Eptesicus serotinus*) (Chiroptera; Mammalia) из Молдовы // Вестн. зоологии – 1997 – 31, N 4. – С. 84.
- Власов А. А. О расширении ареала позднего кожана на юго-западе Центрального Черноземья // Вестн. зоологии – 1995. – N 1. – С. 84–85.
- Woloszyn B. W. Dekady spisy nietoperzy w Polsce: wprowadzenie // Zimowe spisy nietoperzy w Polsce: 1988 – 1992. Wyniki i ocena skuteczności (red. B.W. Woloszyn). Publikacje Centrum Informacji Chiropterologicznej ISEZ PAN w Krakowie. – 1994. – S. 17–28.
- Woloszyn B. W., Labocha M., Galosz W., Postawa T. Stan zbadania chiropterofauny Bieszczadów – w Polskiej części Międzynarodowego rezerwatu biosfery "Karpaty Wschodnie" // Aktualne problemy ochrony nietoperzy w Polsce. – Krakow: Centr. Inform. Chiropt 1996. – P. 157–180. – (Mater. IX Ogólnopolsk. Konf. Chiropter. Krakow 1995).
- Gaisler J. A quantitative study of some populations of bats in Czechoslovakia (Mammalia: Chiroptera) // Acta Sc. Nat., Brno. – 1975. – 9, № 5. – p. 1–44.
- Harmata W. Wyniki obraczkowania nietoperzy w Polsce w latach 1975–1994 // Aktualne problemy ochrony nietoperzy w Polsce. – Krakow: Centr. Inform. Chiropt 1996. – P. 25–40. – (Mater. IX Ogólnopolsk. Konf. Chiropter. Krakow 1995).
- Horacek I., Hanak V., Zima J., Cervený J. K netopyri faune Slovenska. 1. – Letni nález 1979–1992 // Netopiere. – Bystrica: Skup. Ochr. Nietoperov, 1995. – 1. – P. 39–54.
- Danko S. Neobyčajne vysoký vek u nietopiera brvitého (*Myotis emarginatus*) a nietopiera ostroucheho (*Myotis blythi*) // Netopiere. – Bystrica: Skup. Ochr. Nietoperov, 1995. – 1. – P. 99–101.
- Дорошенко А. В. Местообитания численность летучих мышей Молдавии (*) // Экология птиц и млек-х Молдавии – Кишинев 1975. – С. 82–95.

- Дуварова А. С. О зимовках рукокрылых в Краснодарском крае // Рукокрылые (Chiroptera). – Москва: Наука, 1980. – С. 70–71.
- Зенина И. М. Млекопитающие // Позвоночные животные Припятского заповедника Аннотированный список видов. – Минск: Ураджай 1995. – С. 35–39.
- Ильин В. Ю. Естественные враги рукокрылых Пензенской области // Рукокрылые – Киев: Наук. думка 1988. – С. 152–156.
- Ильин В. Ю. Дополнительные данные по естественным врагам рукокрылых Среднего Поволжья // Рукокрылые. Мат-лы 5 Всесоюз. совещ. по рукокрылым – Пенза, 1990. – С. 85–86.
- Казаков Б. А., Ярмыш Н. Н. О фауне рукокрылых Предкавказья (*) // Мат-лы 1-го Всесоюз. совещ. по рукокрылым (Chiroptera). – Ленинград: ЗИН АН СССР, 1974. – С. 69–72.
- Kokurewicz T. The decrease in abundance of the Lesser horseshoe bat *Rhinolophus hipposideros* Bechstein, 1800 (Chiroptera: Rhinolophidae) in winter quarters in Poland // Myotis. – 1990: 28: 109–118.
- Крускоп С. В. Положение *Myotis nattereri* (Chiroptera, Vestertilionidae) в структуре сообществ рукокрылых новая находка в Центральной России // Вестн. зоологии – 1996. – 30, N 3. – С. 72–73.
- Курсков А. Н. Материалы к изучению летучих мышей Беловежской пуши. – Труды гос. зап.-охот. хоз-ва «Беловежская пуща». – 1958а. – вып. 1. – С. 120–138.
- Курсков А. Н. Фауна рукокрылых западных областей Белоруссии и их роль в борьбе с вредителями сельского хозяйства // Тез. докл. 1-й зоол. конф. БССР. – Минск 1958б. – С. 131–132.
- Курсков А. Н. О зимовке летучих мышей в Беловежской пуще // Тез. докл. 1-й зоол. конф. БССР. – Минск 1958в. – С. 133–134.
- Курскоу А. Н. Папярэдня рэзультаты кальцавання кажаноў у Беларусі // Весці АН БССР. Сер. біял. навук – 1959. – № 1. – С. 118–120.
- Курскоу А. Н. Да распаўсюджання экалогіі рукакрылых фауны Беларускай ССР // Весці АН БССР. Сер. біял. навук – 1960. – № 2. – С. 80–87.
- Курскоу А. Н. Матэрыялы да экалогіі кажаноў Беларусі // Весці АН БССР. Сер. біял. навук 1961а. – № 2. – С. 100–105.
- Курсков А. Н. Материалы к изучению летучих мышей Белоруссии // Тез. докл. 1-го Всесоюз. совещ. по млекопитающим – Минск 1961б. – т. 2. – С. 48–49.
- Курсков А. Н. Особенности современного распространения рукокрылых в Белорусской ССР // Актуальные вопросы зоогеографии – Кишинев: Штиинца 1975. – С. 137–138.
- Лозан М. Н. Фоновые виды млекопитающих берегов среднего течения реки Днестр // Изв. АН Молд. ССР (сер. биол. и хим. наук). – 1965. – вып. 5: 83–88. – (фус., рез. молд.).
- Лозан М. Н. Млекопитающие долины Днестра от с. Наславчачо г. Дубоссары // Охрана природы Молдавии. – Кишинев: изд-во "Карта Молдавия", 1966. – Вып. 4. – С. 116–122.
- Лозан М. Н. Обитатели искусственных хещер (Молдавия) // Природа – 1964. – № 10. – С. 117–119.
- Лозан М. Н., Скворцов В. Г. О зимовках летучих мышей в Молдавии // Зоол. журн. – 1965. – том 44, вып. 6: 941–943.
- Obuch J. Nove poznatku o vyskyte nietopierov v jaskynných tanatocenozách Netopiere. – Bystrica: Skup. Ochr. Nietoperov, 1995. – 1. – P. 29–38.
- Огнев С. И. Млекопитающие (обзор наиболее интересных форм) // Огнев С. И., Воробьев К. А. Фауна наземных позвоночных Воронежской губернии – Москва: Новая деревня 1923. – С. 93–173.
- Пулютыцкий Е. Б., Шкляр Л. П. Питание и хозяйственное значение рыжей вечерницы в Припятском заповеднике // Животн. мир Белорус. Полесья: охрана и рац. использ. (Тез. докл. обл. науч. конф.). – Гомель, 1988. – Ч. 1.
- Скворцов В. Г., Дорошенко-Кучук А. В. Распределение и численность летучих мышей в Молдавии // Мат-лы 1 Всес. совещ. по рукокр. (Chiroptera). – Ленинград: ЗИН АН СССР, 1974. – С. 67–69.

Стрелков П. П. Опыт кольцевания рукокрылых зимних убежищах // Стрелков П. П., Кузякин А. П. Материалы Первого Всесоюзного совещания по рукокрылым (Chiroptera). – Ленинград ЗИН АН СССР, 1974. – С. 21–30.

Feldmann R. Bestandsentwicklung und heutiges Areal der Kleinen Hufeisennase (Rhinolophus hipposideros) im mittleren Europa // SaugetMitt. – 1967. – 15: 43–49.

Cerveny J., Burger P. Bechstein's bat, Myotis bechsteini (Kuhl, 1818), in the Sumava region // European Bat Research 1987. – Praha: Charles Univ. Press 1989. – P. 591–598.

Ярмыш Н. Н., Казаков Б. А., Сонина И. Ю., Усвайская А. С. Новые находки рукокрылых на Северном Кавказе // Рукокрылые (Chiroptera). – Москва: Наука, 1980. – С. 70–71.

Зведення загального плану

Абеленцев В. И., Підолічко І. Г., Попов Б. М. Фауна України Том 1. Ссавці. Вип. 1. Загальна характеристика ссавців. Комахоїди, кажани – Київ: Наук думка 1956. – 448 с.

Айрапетьянц Э. Ш., Константинов А. И. Экология в природе – 2-е изд. – Ленинград Наука 1974: – 504 с.

Andera M., Horáček I. Poznáváme naše savce. – Praha: Mladá fronta, 1982. – 256 s.

Atlas of Polish mammals maps (eds.: Pucek Z., Raczyński J.). – Warszawa: PWN, 1983. 1 (text). – 188 p.; 2 (maps). – 90 p.

Vlašín V., Vlašínova H. Klíč k urcování savců. – Brno: KDPM, 1986. – 88 s.

Wilson D. E., Reeder D.-A. M. (Eds.). Mammal species of the world. A taxonomic and geographic references. – 2nd edition. – Washington & London: Smithsonian Institution Press, 1999. – 1206 p.

Woloszyn B.W. (red.). Zimowe spisy nietoperzy w Polsce: 1988 – 1992. Wyniki i ocena skuteczności. – Publikacje Centrum Informacji Chiropterologicznej ISEZ PAN w Krakowie. – 1994. – 230 s.

Woloszyn B.W. (red.). Aktualne problemy ochrony nietoperzy w Polsce. – Materiały z IX Ogólnopolskiej Konferencji Chiropterologicznej. Publikacje Centrum Informacji Chiropterologicznej ISEZ PAN w Krakowie. – 1996. – 248 s.

Гвоздецкий Н. Н. Карст. – Москва: Мысль, 1981. – 214 с.

Гвоздецкий Н. А., Голубчиков Ю. Н. Горы. – М. Мысль, 1987. – 400 с.

Ellerman J. R., Morrison-Scott T. C. S. Checklist of Palaearctic and Indian Mammals 1758 to 1946. Tonbridge: Tonbridge Printers Ltd., 1951. – P. 1–810.

Zawadzki A. Saugetiere. Mammalia. Ssace / Fauna der galizisch-bukowinischen Wirbeltiere. – Stuttgart: Schweizerbart Verlag 1840. – P. 13–35.

IUCN Red List Categories prepared by IUCN Species Survival Commission. – Gland: The World Conservation Union 1994. – P. 1–21.

Кэрролл Р. Классификация позвоночных (Приложение / Палеонтология и эволюция позвоночных (перевод с англ.). – Москва: Мир, 1993. – 3. – С. 169–233.

Кесслер К. Ф. Животные млекопитающие // Тр. Комиссии... для описания губерний Киевского учебного округа – Киевской, Волынской, Подольской, Полтавской, Черниговской – Киев, 1851. – 88 с. – (Ест. ист. губерний Киевск. уч. окр.; Т. 1. Зоология. Часть систематическая).

Kryštufek B. Sesalci Slovenji. – Ljubljana: Prirodoslovni muzej Slovenije, 1991. – 297 s.

Крыжановский В. И., Емельянов И. Г. Класс млекопитающие // Природа Украинской ССР. Животный мир / Под ред. В. А. Топачевского – Киев: Наук думка 1985. – С. 197–234.

Материалы 1-го Всесоюзного совещания по рукокрылым (Chiroptera). – Ленинград 1974.

Mehely L. Monographia chiropterorum Hungariae. – Budapest: Nationaimuseum, 1900. – 372 p.

Павлинов И. Я., Яхонтов Е. Л. Кластические идеи в филогенетике млекопитающих // Филогенетика млекопитающих – Москва: Изд-во Моск. ун-та, 1992. – С. 5–43. – (Сб. Тр. Зоол. муз. МГУ. Т. 29).

Kowalski K., Ruprecht A.L. Rząd: Nietoperze – Chiroptera // Pucek Z. (ed.). Klucz do oznaczania ssaków Polski. – Warszawa: Państw. Wyd. Nauk., 1984. – 85–138.

Concept national pour la protection et l'étude des chauves-souris / Publ. spec. du Phinolophe, N 1. – Mus. Hist. Nat. Geneve. – 1991. – 102 p.

Corbet G. B. The mammals of the Palaearctic region: a taxonomic review. – London; Ithaca: Cornell Univ. Press, 1978. – 314 p.

IUCN Red List Categories prepared by IUCN Species Survival Commission. – Gland: The World Conservation Union, 1994. – 21 p.

Корнцев О. П. Визначник звірів УРСР. – Київ: Рад. школа 1952. – С. 1–216.

Корнцев О. П. Визначник звірів УРСР. – Вид. друге – Київ: Рад. школа 1965. – С. 1–236.

Корнцев О. П., Бабенко Л. О., Дятлова Т. І. та ін. Практикум із зоології хордових – Київ: Вид-во Київ. ун-ту, 1967. – 224 с.

Курсков А. Н. Рукокрылые Белоруссии – Минск: Наука и техника 1981. – 135 с.

Крыжановский В. И., Емельянов И. Г. Класс млекопитающие // Природа Украинской ССР. Животный мир / Под ред. В. А. Топачевского – Киев: Наук думка 1985. – С. 197–234.

Кузнецов Б. А. Определитель позвоночных животных фауны СССР. – Москва: Просвещение 1974. – Часть 3. – 208 с.

Linnaeus C. Systema naturae. Regnum animaliae. – London, 1758 (1758). – 823 p.

McKenna M. C., Bell S. K. Classification of mammals above species level. – New York: Columbia Univ. Press, 1997. – P. I–XII + 1–547 +

Международный Кодекс Зоологической Номенклатуры 3-е изд. – Л.: Наука 1988. – 205 с.

Мигулін О. О. Визначник звірів України – Харків: Держ. вид-во України 1929. – 96 с.

Мигулін О. О. Звірі УРСР (матеріали до фауни). – Київ: Вид-во АН УРСР, 1938. – 426 с.

Uhrin M. (red.). Nietopere 1: Zbornik Skrupiny pre ochranu nietopierov SZOPK. – 1995. – 122 s.

Nordmann A. Observations sur la Faune Pontique. Mammalia // Voyage dans la Russie meridionale et la Crimée. – Paris: E. Bourdin et Cet., 1840. – 3. – P. 1–65.

Ознев С. И. Звери Восточной Европы и Северной Азии: Насекомоядные и летучие мыши. Том 1. – Москва: Ленинград Главнаука 1928. – 631 с.

Олигер И. М. Краткий определитель позвоночных животных средней полосы Европейской части СССР. Пособие для учителей / 3-е изд. – Москва: Просвещение 1971. – 144 с.

Остерман А. И. Объяснительный каталог Зоологического государственного Кустарного Музея Бессарабского губернского земства – Кишинев 1912.

Павлинов И. Я., Россолимо О. Л. Систематика млекопитающих СССР. – Москва: Изд-во Моск. ун-та, 1987. – 285 с. – (Сб. Тр. Зоол. музея МГУ, Том 25).

Pallas P. S. Zoographia Rosso-Asiatica. – Petropoli: Acad. Sci., 1811. – 1. – 568 p.

Підолічко І. Г. Загальна характеристика класу ссавців (Mammalia). – Київ: Вид-во АН УРСР, 1956. – С. 7–69 с. – (Фауна України Т. 1. Вип. 1).

Попов В. А. Млекопитающие Волжско-Камского края (Насекомоядные рукокрылые грызуны). – Казань 1960. – 468 с.

Pucek Z. (red.). Klucz do oznaczania ssaków Polski. – Warszawa: Państw. Wydawn. Nauk., 1984. – 388 p.

Red data book of European vertebrates (final draft for review November 28, 1997). – Strasbourg, 1997. – 154 p.

Реймерс Н. Ф., Яблоков А. В. Словарь терминов и понятий, связанных с охраной живой природы. – Москва: Наука 1982. – 144 с.

Резник П. А. Определитель позвоночных Ставропольского края. – Ставрополь: Кн. изд-во, 1962. – 74 с.

Рукокрылые (морфология, экология, экология, паразиты, охрана). – Киев: Наук думка 1988.

Рукокрылые. Материалы VI совещания по рукокрылым стран СНГ. – Худжант 1995.

Сокур І. Т. Ссавці фауни України та їх господарське значення – Київ: Рад. шк., 1960. – С. 1–211.

Сокур І. Т. Історичні зміни та використання фауни ссавців України – Київ: Вид-во АН УРСР, 1961. – 84 с.

Сокур І. Т. Звірі Радянськи Карпат та їх господарське значення – Київ: Вид-во АН УРСР, 1952. – 68 с.

Стойко С., Гадач Е., Шимон Т., Михалик С. Заповідні екосистеми Карпат – Львів: Світ. – 1991. – 248 с.

- Стойко С. М., Мілкіна Л. І., Тасенкевич Л. О. та ін. Природа Карпатського національного парку – Київ: Наук думка – 1993. – 215с.
- Татарінов К. А. Звірі західних областей України Екологія значення охорона – Київ: Вид-во АН УРСР, 1956. – 188с.
- Татарінов К. А. Фауна хребетних заходу України – Львів: Вища шк. при Львів. ун-ті, 1973. – 257 с.
- Темботов А. К. Определитель млекопитающих Северного Кавказа – Нальчик 1965. – 88с.
- Темботов А. К. География млекопитающих Северного Кавказа – Нальчик изд-во Эльбрус 1972. – С. 1–245.
- Флеров К. К. О фауне млекопитающих Карадага (Крым) // Ежегодник зоол. музея АН СССР. – 1929. – **30**, вы. 2. – С. 371–404.
- Новаккі J. H., Кіннман К. Е., Коеппл J. W. (eds.). Mammals species of the World. – Lawrence: Allen Press and Assoc. Coll., 1982. – 694 p.
- Цвеліх О. М. Шкільний визначник хребетних тварин – Київ: Рад. шк., 1983. – 256с.
- Szalay F. S., Novacek M. J., McKenna M. (eds.). Mammals Phylogeny. – New York: Springer, 1993. Vol. 2: Placentals. – 321 p.
- Шарлемань М. Звірі України Короткий poradnik до визначання збирання і спостереження ссавців (Mammalia) України – Київ: Всеукр. кооп. вид. союз (Вукоопспілка), 1920. – 83с.
- Шнаревич И. Д. Млекопитающие Советской Буковины // Животный мир Советской Буковины – Черновцы, 1959. – С. 5–65.